

Т. С. Михасів,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

КЛЮЧОВІ ОДИНИЦІ КОНЦЕПТУ «ПРИРОДА» LEAVES TA GRASS У ПОЕТИЧНІЙ ЗБІРЦІ УОЛТА УІТМЕНА «ЛИСТЯ ТРАВИ»

У статті розглянуто та проведено стилістичний аналіз лексичних доміант leaves та grass у поетичній збірці американського поета-трансценденталіста Уолта Уїтмена «Листя трави». Цей аналіз дає можливість досягнути особливості художньої картини світу митця.

Ключові слова: художня картина світу, трансценденталізм, ключові слова.

В статье проведён стилистический анализ лексических доминант leaves и grass в поэтическом сборнике американского поэта-трансценденталиста Уолта Уитмена «Листья травы». Этот анализ даёт возможность постичь особенности художественной картины мира писателя.

Ключевые слова: художественная картина мира, трансцендентализм, ключевые слова.

The article deals with the stylistic analysis of the key words leaves and grass in the book of poetry of the American poet and transcendentalist Walt Whitman. This analysis gives an opportunity not only to underline the peculiarities of the concept «nature» but also to perceive the uniqueness of Walt Whitman's artistic picture of the world.

Key words: artistic picture of the world, transcendentalism, key words.

У художній літературі проблема гармонійного взаємозв'язку природи та людини має давню традицію. Вона відбита в українському фольклорі, багатьох пам'ятках давньої літератури, в творах американських письменників XIX століття Г. Мелвілла, Е. Дікінсон, Г. Торо.

Значний внесок у розгляд питання природи, взаємозалежності природи й людини та їхнього гармонійного співіснування здійснив своєю творчістю і Уолт Уїтмен. Особливості художнього бачення світу поета визначаються своєрідністю сприймання ним поняття природи, взаємин природи й людини. Відчуття єдності й суперечності в цих взаєминах породжувало в уяві письменника безліч образних асоціацій, втілювалось в його вірші, сповнені хвилюючої емоційності та філософічності.

Трансцендентальна філософія трактувала природу як живу таємницю, стверджувала ідею її безсмертя та вічного розвитку. Р. Емерсон у своїй книзі-есе «Природа» зазначав: «Геній зливається з природою. Пізнай природу, і ти пізнаєш себе» [1, с. 183]. Але для Уїтмена природа – не лише абстрагований ідеал, а головний взірць, який визначив естетику його творів. Органічна концепція природи, для трансценденталістів і для Уїтмена стала свого роду літературно-історичним контекстом і передумовою ототожнення природи та мистецтва. Стверджуючи себе перед безпристрасним обличчям природи, у протиборстві з нею, людина здатна відкрити в собі непізнані можливості та духовні сили. Слово для Уїтмена – це гори, море, кожна окрема людина, він сам, а прерія – це і справжнє мистецтво. Природа – це вільна стихія, яка перебуває у вічному розвитку і тим самим співзвучна допитливому та вільнолюбному духові людини:

Wonderful how I celebrate you and myself!

How my thoughts play subtly at the spectacles around!

How clouds pass silently overhead!

How the water sports and sings! (Surely it is alive)!

How the trees rise and stand up, with strong trunks, with branches and leaves!

Surely there is something more in each of the trees, some living soul [4, с. 411].

Вже сама назва великої збірки поезій Уолта Уїтмена «Листя трави» засвідчує, наскільки важливою є лексика природи в структурі його творів. Вона допомагає передати сутність естетичного ідеалу поета, для якого природа – нескінченне джерело краси, частина прекрасного світу, серце макрокосму:

We are Nature, long have we been absent, but now we return,

We become plants, trunks, foliage, roots, bark,

We are bedded in the ground, we are rocks, we are oaks,

We are seas mingling, we are two of those cheerful waves

We are snow, rain, cold, darkness,

We are each product and influence of the globe [4, с.92].

Концепт «природа» у збірці «Листя трави» включає у себе такі смисли:

– масштабність, значущість, велич,

– невід'ємність, близькість людині,

– божественність, досконалість, нерозгаданість,

– природа – життя – смерть [2, с. 21].

Ціннісна значимість даного концепту визначається широким спектром використаних Уолтом Уїтменом лексичних репрезентантів, ключовими серед яких є іменник **leaves**. У поезіях він винесений у сильну позицію тексту, в позицію заголовка, що підкреслює його концептуальну значущість. Характерною рисою цього слова є його висока сполучуваність і семантична ємність у різних контекстах.

Особливо функціональним він є у моделі **ADJ + LEAVES**: *tall leaves, delicate leaves, slender leaves, beautiful leaves, timid leaves, joyous leaves, frailest leaves, sweet leaves, laurel leaves, heart-shaped leaves*.

У більшості випадків під впливом контексту слово *leaves* набуває позитивних емоційних конотацій:

O **slender leaves!** O blossoms of my blood!

I permit you to tell in your own way of the heart that is under you [4, с. 96].

Scented herbage of my breast,

Leaves from you I glean, I write, to be perused best afterwards,

Perennial roots, tall leaves, O the winter shall not freeze you **delicate leaves,**

Every year shall you bloom again [4, с. 95]...

Вищенаведений поетичний контекст характеризується емотивністю та особливою ліричністю завдяки метафорам *leaves (... blossoms of my blood – суцвіття мого ества, ...scented herbage of my breast – ароматні трави моєї душі, ...perennial*

roots – вічні корені), парі епітетів *tall, delicate (leaves)*, дієсловом, наближеним за своїм значенням (*not freeze – bloom*) та інверсії, що допомагають авторові впевнено стверджувати: скромне листя, яке з'являється кожної весни, стає символом вічного кругооберту, невичерпного життя, бо ніщо не зникає назавжди – знищення у природі немає, є лише вічне оновлення. Схожу думку знаходимо і в наступному прикладі:

Passing, I leave **thee, heart-shaped leaves,**

I leave **thee** there in the door-yard, blooming, **returning** with spring [4, с. 281].

Персоніфікований контекст, в якому вживається словосполучення *heart-shaped leaves*, підсилений словом *returning*, та застарілою граматичною формою особового займенника *thee (you)*, і завдяки якому ключове слово *leaves* отримує значення символу, входить у синонімічний ряд слова «життя».

Іншим маркованим елементом СП концепту NATURE/ПРИРОДА є ключове слово **grass**, яке разом зі словом **leaves** концептуально значуще. Концептуальний аналіз семантики цього ключового слова дозволяє стверджувати, що для Уїтмена значення цієї лексики пов'язане з позитивним емоційно-психологічним станом, станом вищого задоволення життям, що супроводжується радістю, захопленням від життя. Трава – звичайне, скромне породження природи, але саме її обирає поет символом віри, зеленим прапором надії:

A child said, what is **grass**?

How could I answer the child? I do not know what it is any more than he.

I guess it must be **the flag of my disposition, out of hopeful green stuff woven.**

I guess it is the **handkerchief of the Lord, a scented gift** designedly dropt,

I guess the **grass** is itself **a child, the produced babe of vegetation** [4, с. 29].

У цьому прикладі семантика слова *grass* змінюється за рахунок емоційно-образних компонентів-метафор (*handkerchief of the Lord, scented gift, the flag of my disposition, out of hopeful green stuff woven, a child, the produced babe of vegetation*) та виявляє нові можливості художнього використання, особливо переконливо передає думку поета про те, що трава – це очевидний знак єдності світу: вона – хустка, навмисно загублена небесними сферами з поміткою Бога, і вона ж – невинна дитина, прекрасне породження землі.

У ряді випадків ключова лексична одиниця *grass* визначена рядом епітетів, що характеризують її найважливіші характеристики:

By broad Potomac's shore, again old heart so gay again to you,

Your sense, the full flush spring returning, again the **deathless grass,**

So **noiseless soft and green.**

Give me of you O spring, before I close, to put between its pages!

O **deathless grass,** of you! [4, с. 402].

Контекстуальні умови вживання *grass* з прикметником *deathless* ще раз наголошує на переконливому твердженні трансценденталістів про те, що все в природі вічне, всім цим вона щедро ділиться з людиною.

Уолт Уїтмен невинно прагнув на сторінках «Листя трави» наголошувати на поєднанні людини та природи, довести всьому світові, що лише з'єднавшись з природою, живою та вільною, яка не визнає авторитетів та кордонів, людська сутність знаходить свободу та повноту власного розвитку. У тексті це досягається завдяки використанню ключових одиниць *leaves, grass* в метафоричних контекстах, в яких значення слів трансформуються під впливом лексичного оточення, а об'єм змісту піддається змінам. Наприклад:

Take my **leaves** America, take them South and take them North

Make welcome for them everywhere,

For they are your own **offspring** [4, с. 14].

Семантична площина слова *leaves* взаємодіє зі значенням іменника *offspring*, отримуючи, з одного боку, риси людської істоти, а, з другого, передає модально-суб'єктивну оцінку Уолта Уїтмена стосовно факту нерозривного та вічного взаємозв'язку людини та природи. Підтвердженням цієї думки є й наступний приклад:

You lingering, sparse **leaves** of me on winter-nearing boughs,

You *pallid banner-staves – you pennants valueless –*

Yet my **soul-dearest leaves** confirming all the rest [4, с. 440].

Цей поетичний уривок виокремлюється відчутним ідейним навантаженням: у ньому передається спорідненість та не-приховане захоплення письменника листям, цим незбагненим дивом природи. Особлива роль у створенні такого образу належить епітету *soul-dearest leaves* та емоційно насиченим метафорам *pallid banner-staves* та *valueless pennant*, завдяки яким природа поета одухотворена, сповнена життя та руху.

Показовими для цілої збірки є випадки, в яких та чи інша лексична одиниця сполучується з іменником *miracle*, що виступає емоційним та експресивним елементом. Наприклад, вживаючись з ключовою одиницею *leaves*, він передає особливе сприйняття поетом природи, а слово *leaves* набуває більшої смислової ваги та створює свій неповторний ореол:

In the dooryard fronting an old farm-house near the white – wash'd palings,

Stands the lilac-bush tall-growing with **heart-shaped leaves** of rich green.

With every leaf a **miracle**, a spring with its flower I break [4, с. 275].

Ключова одиниця *leaves* отримує не лише риси живої істоти, але однієї з найважливіших категорій буття – божественного начала:

Whoever you are! how can I but offer you **divine leaves,**

That you also be eligible as I am [4, с. 147].

Завдяки вживанню прикметника *divine* з *leaves*, останній одержує контекстуальну забарвленість та ознаки, що акцентує думку Уолта Уїтмена про божественність усього сущого в природі, її неземну красу.

Спільний контекст лексики *miracle* з ключовою одиницею поля *grass* відзначаємо і в наступному прикладі:

I see where the Mother of all with full-spanning eye gazes forth, dwells long,

And counts the varied gathering of the products.

Busy the far, the sunlit panorama, prairie, orchard,

Good green grass, that delicate miracle the ever-recurring grass [4, с. 303].

Вживання іменника *grass* зі словом *miracle*, а також його поєднання з прикметниками *good green, delicate, ever-recurring*, які виконують символічно-репрезентативну функцію, увиразнюють його значення як найважливішого компонента природи; він стає символом її невмирущості та вічного відродження.

Тема життя та смерті – важлива в трансцендентальній філософії, особливе місце, як вже зазначалося, належить їй і в концептосфері Уолта Уїтмена. У збірці «Листя трави» він невпинно повторює те, що смерть не має нічого трагічного, це – лише новий етап у розвитку людини, підпорядкований основним законам природи [3, с. 1472]. Перехід від життя до смерті є спокійним та усвідомленим, це, швидше за все, перехід життя з одної якості в іншу. Людина просто засинає, перестає брати участь у повсякденних суєтах життя, знаходить свій вічний спокій.

У поезіях також зустрічаються випадки, коли іменник *leaves* функціонує в одному контексті зі словами, що позначають поняття смерті, нещастя тощо, передаючи йому свою конотацію драматичного і трагічного сприйняття:

O slender leaves! I permit you to tell

In your own way of the heart that is under you

O I do not know what you mean there underneath yourselves,

You are not happiness...

O Death, I think these leaves mean precisely the same as you mean [4, с. 132].

Таке контекстуальне зближення іменника *leaves* зі словом *death*, сприяє тому, що на його основне значення накладаються семантичні прирощення філософських понять початку та кінця біологічного життя. Аналіз мовної сторони твору є аргументованим підтвердженням того, наскільки важливими для Уолта Уїтмена були проблеми життя та смерті, людського щастя та нещастя, єдності людини та природи, підтримані філософами-трансценденталістами.

Таким чином, концепт «природа» в поетичній збірці «Листя трави» є важливим складником авторської картини світу поета, його смисловою домінантою. Ключові слова, що входять до його складу, виступають актуалізованими елементами концептуальної картини світу Уолта Уїтмена. Домінантні компоненти *leaves*, *grass* реалізують свою семантику у мікроконтекстах, через сполучуваність зі словами інших концептів, виявляють, таким чином, прямий та образний смисл, наголошують на індивідуальних ознаках концепту «природа» у поезіях, репрезентують естетично-філософський потенціал світогляду поета.

Література:

1. Эмерсон Р. У. Природа / Р. У. Эмерсон // Эстетика американского романтизма. – М. : Искусство, 1977. – С. 178–224.
2. Hoffman M. The Subversive Vision: American Romanticism in Literature / Michael Hoffman. – London : Port Washington, 1998. – 160 p.
3. The Harper American Literature. V.1 / Ed. by McQuade, Donald, Harper and Row Publishers. – N. Y., 1997. – 2430 p.
4. Whitman W. Leaves of Grass / Walt Whitman. – N. Y. : Barnes and Noble Books, 1993. – 602 p.